

نهج الحق و کشف الصدق (علامه حلی)

نهج الحق و کشف الصدق نوشته علامه حلی ، حسن بن یوسف، متوفای ۷۲۶ هجری.

فهرست مندرجات

- ۱- وضوع کتاب
- ۲- انگیزه تالیف
- ۳- ترجمه
- ۴- ردیه بر کتاب
- ۵- ترتیب کتاب
- ۶- چاپ
- ۷- پانویس
- ۸- منبع

وضوع کتاب

موارد اختلاف اهل سنت با قرآن و سنت در اصول و فروع دین و اثبات احقیت تشیع با ذکر ادله متقنه بر آن.

انگیزه تالیف

در قرن هشتم هجری، پس از وفات غازان ، خان مغول، در سال ۷۰۳ ه، اولجایتو به حکومت رسید. او که از مادری مسیحی به دنیا آمده بود، دین مسیحیت را اختیار کرد. اولجایتو با دختری مسلمان ازدواج کرد و همین ازدواج باعث شد توسط همسرش مسلمان شود. اولجایتو پس از مسلمان شدن نام خود را به «سلطان محمد خدابنده» تغییر داد.

به جهت نفوذ علمای حنفی در آن روزگار، شاه نیز مذهب حنفی را اختیار کرد. در این بین، علمای حنفی که فرصت را مغتنم شمرده بودند شروع به ترویج مذهب حنفی کردند و در این راه از هیچ کاری فروگذار نکردند و در ضمن، به آزار و اذیت علمای فرقه‌های دیگر پرداختند.

زمانی که **خواجه عبد الملک مراغی شافعی** ، با تلاش وزیر شافعی مذهب شاه، **قاضی القضاة** تمام ایران شد، درگیری بین مذاهب حنفیه و شافعیه به اوج خود رسید. تا جایی که فرقه‌ها بجای بحث منطقی، شروع به افشاگری از یکدیگر کردند و به هر نحو ممکن قصد مخدوش نمودن جلوه طرف مقابل را داشتند. این امر تا آنجا پیش رفت که منتهی به **اهانت** به اصل اسلام و دلسردی مردم از اسلام گردید.

با دیدن چنین مناظر اسف انگیز، کم کم امیران مغول از مسلمان شدن خود پشیمان شده و به مرور دست از اسلام کشیده و به دین اجداد خود باز می‌گشتند و این رجعت هر روز فزونی می‌یافت و سرعت می‌گرفت.

سلطان محمد خدابنده هم که اوضاع را چنین دید، از مذهب حنفیه دست برداشت و تا سه سال هیچ مذهب دیگری انتخاب نکرد و در تحیر به سر می‌برد؛ لکن اعتقاد او به اسلام به قوت خود باقی بود.

بالاخره یکی از امیران سلطان، پیشنهاد مذهب تشیع را به شاه نمود. سلطان محمد که تمام فرقه‌ها را مانند همدیگر می‌پنداشت سخت بر او عصبانی شد و سخن او را رد کرد. امیر که با نرمی و مدارا، سعی در هدایت شاه داشت دلسرد نشد و بالاخره پس از تلاش فراوان امیر، سلطان محمد که نام و آوازه **علامه حلی** را شنیده بود، از او خواست کتابی برایش بنویسد و در آن ادله عقلی و نقلی شیعه را بیان کند.

علامه بزرگوار نیز، در اجابت سلطان محمد خدابنده کتاب شریف «نهج الحق و کشف الصدق» را تالیف کرد.

علامه حلی، همراه فرزند خود **فخر المحققین** ، به طرف دربار سلطان محمد حرکت کرد و دو کتاب برای سلطان هدیه برد؛ کتاب شریف **منهاج الکرامه** و کتاب شریف **نهج الحق** (که به درخواست سلطان نوشته بود)، تا با این حرکت خود، امتی را از حیرت رهانده و به سرچشمه زلال تشیع متصل نماید.

پس از استقرار علامه حلی در مقر حکومت، باب مناظره برای کشف حق بین او و **خواجه نظام الدین مراغی قاضی القضاة** باز شد. سلطان محمد نیز هر روز در محل جلسات حاضر می‌شد و یا با دقت نتیجه مناظرات را پی گیری می‌کرد.

نتیجه مناظرات علامه حلی با قاضی القضاة، تشیع سلطان محمد خدا بنده و تمام امیران مغول بود که بجز دو نفر، همه با طیب نفس مذهب تشیع را برگزیدند. پس از تشیع سلطان، در تمام کشور اعلام شد هر کس در انتخاب مذهب آزاد است و هیچ اجباری بر مذهبی خاص وجود ندارد.

این آزادی عصاره نظریه تشیع است که علامه آن را به سلطان محمد آموخت.

بدین سان شاه مغول یکی از مروجین تشیع گشت و دو مدرسه ساخت و ریاست آنها را به علامه واگذار نمود.

ترجمه

کتاب فوق توسط برخی علمای بزرگوار به فارسی ترجمه شده از جمله:

- ۱- توسط **مولی محمد تقی شمس شوشتری** ، م ۱۱۵۷ ه
- ۲- توسط **آقا حسین بن جمال الدین خوانساری** ، م ۱۰۹۹ ه
- ۳- توسط **سید عبد الحی طباطبایی یزدی** ، که با نام «فضائل امیرالمؤمنین علیه السلام» در سال ۱۳۷۳ ه چاپ شده است. این ترجمه فقط شامل مساله پنجم نهج الحق است پیرامون امامت، که بیش از ۲۲۰ صفحه از کتاب را در بر گرفته است.

در طول تاریخ ردیه‌های فراوانی بر کتب مختلف نوشته شده است. با توجه به مقام و نفوذ علامه حلی و تاثیر فراوان کتاب‌های او در جوامع اسلامی، ابن تیمیه برای مقابله با تشیع، ردیه‌ای بر کتاب شریف **منهاج الکرامه** علامه نوشت و آن را **منهاج السنة** نام نهاد و در آن از هیچ سخن زشتی فرو گذار نکرد. همچنین پس از انتشار کتاب «نهج الحق»، **فضل بن روزبهان** کتابی در رد آن نوشت با نام «**ابطال نهج الباطل**» که تاریخ تألیف آن سال ۹۰۹ ه است. فضل در کتاب خود، تمام کتاب نهج الحق را آورده و بر آن اشکال و ایراد وارد نمود. به دنبال این حرکت، علمای بزرگوار اسلام ساکت ننشستند و جواب‌های محکم به فضل دادند. از جمله:

۱- **قاضی نور الله شوشتری** در سال ۱۰۱۹ ه تألیف ارزشمند خود، **احقاق الحق** را در رد مطالب فضل بن روزبهان نوشت و به بهترین وجه ممکن از حریم تشیع و علامه حلی دفاع نمود.

اهل سنت که قدرت پاسخ گویی به استدلال‌های محکم قاضی نور الله را نداشتند، جواب **منطق** را با **شمشیر** دادند و آن بزرگ مرد الهی را به **شهادت** رساندند.

۲- **علامه مظفر**، م ۱۳۷۵ ه به عنوان اکمال کار قاضی نور الله شوشتری کتاب شریف «**دلائل الصدق فی نهج الحق**» را تألیف کرد. مرحوم مظفر، در این کتاب ابتدا کلام علامه را نقل نموده، پس از آن سخن فضل بن روزبهان را آورده، سپس از آن جواب داده و سخن حق علامه را اثبات نموده است. تاریخ اتمام کتاب دلائل الصدق سال ۱۳۵۰ ه است که در یک مجلد بزرگ چاپ شده است.

ترتیب کتاب

علامه که در این کتاب قصد داشته **تشیع** را در **اصول و فروع** معرفی نماید و کج روی‌ها و کج اندیشی‌های مخالفان را روشن نماید، در کتاب خود، اصول و فروع را همزمان آورده و به صورت تطبیقی بین شیعه و سنی بحث نموده است.

ابواب کتاب عبارتند از:

۱- مسئله اول در ادراک [۱]

۲- مسئله دوم در نظر و فکر [۲]

۳- مسئله سوم در صفات خداوند [۳]

۴- مسئله چهارم در نبوت [۴]

۵- مسئله پنجم در امامت (که اکثر حجم کتاب را در بر گرفته) [۵]

۶- مسئله ششم در معاد [۶]

۷- مسئله هفتم در اصول فقه [۷]

۸- مسئله هشتم در مسائل فقهی که نظر **اهل سنت** با **قرآن و سنت نبوی** مخالف است. [۸]

علامه در این قسمت ابتدا نظر فرقه‌های مختلف را ذکر نموده، پس از آن نظر شیعه را با ارائه دلیل از روایات **اهل سنت** اثبات کرده است. علامه مسئله هشتم کتاب را بر اساس ابواب **فقه** فصل بندی کرده است.

چاپ

در چاپ حاضر مقدمه مبسوطی پیرامون زندگی نامه **علامه حلی** و خاندان و تالیفات او به قلم آقای رضا صدر آمده است. علامه در متن کتاب ماخذ روایات و سلسله سند آنها را ذکر نکرده و به صورت استدلالی فقط متن روایت را به قدر احتیاج آورده است؛ لذا محقق ارجمند کتاب، تمام آیات و روایات را از منابع و مصادر اولیه شیعی و سنی استخراج کرده و برای بسیاری از روایات چندین ماخذ ذکر نموده است.

پانویس

۱. ↑ نهج الحق و کشف الصدق نوشته ، علامه حلی، ص ۳۹.

۲. ↑ نهج الحق و کشف الصدق نوشته ، علامه حلی، ص ۴۹.

۳. ↑ نهج الحق و کشف الصدق نوشته ، علامه حلی، ص ۵۲.

۴. ↑ نهج الحق و کشف الصدق نوشته ، علامه حلی، ص ۱۳۹.

۵. ↑ نهج الحق و کشف الصدق نوشته ، علامه حلی، ص ۱۴۶.

۶. ↑ نهج الحق و کشف الصدق نوشته ، علامه حلی، ص ۲۷۶.

۷. ↑ نهج الحق و کشف الصدق نوشته ، علامه حلی، ص ۲۷۹.

۸. ↑ نهج الحق و کشف الصدق نوشته ، علامه حلی، ص ۴۰۹.

منبع

نرم افزار گنجینه روایات، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.